

NOW READY FOR SUBSCRIBERS.

*In Small 8vo, cloth boards, 31s. 6d., or on
Large Paper, Demy 8vo, cloth boards, 52s. 6d.*

THE
Sempill Ballates.

A SERIES OF
HISTORICAL, POLITICAL, AND SATIRICAL
SCOTISH POEMS,

ASCRIBED TO

ROBERT, SEMPILL.

M.D.LXVII. — M.D.LXXXIII.

TO WHICH ARE ADDED

POEMS BY SIR JAMES SEMPLE OF BELTREES,

M.D.XCVIII. — M.DC.X.

NOW FOR THE FIRST TIME PRINTED.

EDINBURGH:
THOMAS GEORGE STEVENSON.

M.DCCC.LXXII.

EVSEBII PA- GETTI CATECHIS-

MVS LATINE

æditus,

AVTHORE

Magistro NATHANAELE BAX-
TERO, *Cholcestrense.*

LONDINI,

Excudebat Thomas Vautrollerius
Typographus. 1585.

AMPLISSIMIS

VIRIS D. GVALTE-

RO MILDMAIO EQVITI AVRA-
to, Aerarij Regij Cancellario fidelissimo, &
Illustrissimæ principis & D. D. *Elizabethæ* Dei Gratia, *Angliæ, Franciæ, & Hiber-
niæ* Reginae, fidei propugnatrix &c. Con-
siliario dignissimo, Et D. *Edouardo Mun-
gue* Militi: Dominis suis plurimum obser-
uandis, *Nathanael Baxterus Colcestrensis*,
Gratiam & pacem in Christo Iesu preca-
tur.

E a grè feratis (Insig-
nissimi Domini,) me
Terra filium, multis
multorum conuitijs
& temporum angust-
ijs lacescitum, imo pene obrutum, vest-
ram Amplitudinem compellare, &
vestris nominibus hanc qualemcunq;
nostram Latinã, Catechismi cuiusdã
docti & p̃y viri versionẽ dicare atq;
inscribere. Hoc enim non feci, ut vel

vestra Amplitudini respondere, vel vestris meritis satisfacere, vel conspectû vestro, nostras lucubrationes dignas esse existimauerim: quæ enim eiusmodi essent, aut præclaram dignitatem, aut insignem utilitatem habere debent, quibus nudata & destituta hæc nostra latina versio, in publicum & apicum hoc est in vestrum conspectum, temerè prosilire & prodire videtur. Dicam tamen uti res est. Sacrosancta veritas ipsa (quam agnitam vel suffocare vel sepelire esset impiû) Basis & nostræ Religionis fundamentum, sub huius trallationis velo ac tegmine delitescens, & latinitatis barbariem compensabit, & temeritatis notam, quam mihi non immerito inure-re & impingere possitis, sua serenissima Maiestate, ad Garamantas usque profligabit. In isto enim libello, siue Materiam spectetis, siue formam respiciatis, Theologicè quidem & artificiosè conscribuntur omnia. In mate-

ria enim agitur de fide & fidei actionibus: fides versatur circa Deum & Ecclesiam, fidei actiones circa Dei Gloriam & proximi adificationem. In forma vero, Methodus prudentia ubique observatur: ita ut prima postremis, & ultima primis, ordine retrogrado & transverso nunquam intruduntur, sed quæ prima sunt primo loco ponuntur, quæ secunda secundò, quæ tertia tertio, tam concinnè ac perpolitè, ut vel in Methodo vel Materia nihil iuste desiderari queat. Hic labor hoc opus meum non est, sed eruditi cuiusdam viri, qui Iuventutis imperitiæ ita consuluit, ut huius Catecheseos stylum & filum etiam puero- rum captui temperare & accommodare conatur. Latinam versionem, una cum vera Responsionum confirmatione ex scripturis sacris, mihi vendico, in quibus quantum elaboravi, penes vos Eruditissimi & prætantissimi Domini esto iudicium. Cetera

verò pleraque illi meritò tribuantur. Cum enim hunc Catechismum multorum manibus teri & circumferri, nō sine magna Christianorum utilitate vidī: Amicorum precibus victus, ex Anglico latinum effeci, & Typographo excudendum commisi, cuius industria, latinis vestibus sic amictum & ornatum, si veritatis studiosi iuvenes aequo animo suscipere & legere non grauentur, breui quidem vnâ cum vera Religione, puram latinitatem ediscere possint. Hunc vestrae tutela & patrocinio (præstantissimi viri). veluti pignus, mea erga vestram Amplitudinem obseruantie humillimè subyicio, rogans ut has nostræ latinitatis primitias, maiora & meliora quàm citissimè expectantes, in clientelam vestrâ suscipere dignemini. Et certè quidem mihi polliceor, non iniquè mecum actū esse, si pygmaeorum Acrothynia Colosso non aptasse, veneri suem non immolasse, hoc est vobis munusculum ingratum

*tum non obtulisse perspexero. Benè
valete, Insignissimi milites, Dominus
Iesus vos seruet, vestras familias suo
spiritu fortitudinis & prudentiæ regat
stabiliat, fulciat, & ab inimicorum pa-
pistarum, Iesuitarum caterorumque
huius seculi monstrorum faucibus &
manibus, in sui nominis gloriam, &
Ecclesie adificationem in æternum tu-
eatur. Londini, Martij 14. Anno
a Christo nato Millesimo
Quingentesimo octua-
gesimo quin-
to.*

V. A. obseruantissimus
NATHANAEL BAX-
TERVS.

A iij

9
QVAESTIONES
AC RESPONSA
SVCCINCTA ET DI-
LVCIDA SVMMAM

Religionis Christianæ
Complectentia.

Questio.

uiste creauit?

Responsum.

Deus. *Genes.* 1.27. *Iob.*

31.15.

Quest. Quis te rede-
mit.

Resp. Iesus Christus. *Ioh.* 1.29. *Gal.*
1.3.13.

Quest. Quis te sanctum ac saluum
reddit?

Resp. Spiritus sanctus. *Genes.* 1.2.1.
Cor. 6.11.

Quest. Pater quid est?

Resp. Deus. *Deut.* 4.35. *Psal.* 44.

2.

Quest. Quid, filius?

Resp. Deus. *Matt.* 1.23. *Ioh.* 1.1.
Rom. 9.5.1. *Ioh.* 5.20

Quest. Quid verò est Spiritus San-

Etus?

Quæst. Quot sunt Deitatis personæ?

Quest. Quorsum te Deus creauit, sanctificauit & seruauit?

Quest. Dei gloriam promouendo, quot potissimum sunt tibi spectanda vel de quibus esses sollicitus?

Secundò, quomodo ipsi seruirem. *Luc.*
1.74.

Quest. Quonam modo Deo inservire
endum est?

Resp. Secundum eius voluntatem
verbo suo patefactam. *Deut.* 12, 32.

Quæst. Quot res præcipuas docet
nos Dei verbum?

Resp. Quatuor, nempe:

1 Legis obediētiā. } i. Preceptorū Dei
                                  } observationem.
                                  } *Mat. 5. 18.*

Fidem

2. Fidē in Christum { *Heb. 6. 12. Ioh. 6. & 11. 25.*
3. Sacramenta. { *Mat. 26. 1. Cor. 11. 24.*
4. Precationes. { *Mat. 17. 21. Luc. 11. 2. & 18. 1.*

Quest. In quot tabulas diuiditur Decalogus?

Resp. In Duas. *Exod. 31. 18. & 34. 1.*

Quest. Quo spectat harum prior?

Resp. Officium nostrum erga Deum, in quatuor primis præceptis comprehensum. *Mat. 22. 37.*

Quest. Circa quid versatur posterior.

Resp. Circa nostrum erga proximos officium sex cæteris præceptis comprehensū. *Matt. 22. 39.*

Quest. Hoc verò tabularum ordine quo nimirum, nostrum erga Deum officium, officio nostro erga proximum antepositum, quot documēta sunt tibi perdiscenda?

Resp. Duo. Illi nimirum ante omnia seruire, ac præ ipsius gloria, opes & vitam ipsam parui pendere. *Matt. 6. 33. Exod. 32. 32.* Deinde, si Deo debitum præstitero officium, partes erga proxi-

num non esse omittendas: Has enim si neglexero erga proximum quem quotidie video, non aliter me erga Deum gerere, luce quidem est clarius. 1. *Ioh.* 3. 14. & 4. 20

Quest. Quot sunt Dei praecepta?

Resp. Decem. Eloquutus est Deus hæc omnia verba dicendo &c.

Quest. Hæccine particula praeceptorum est?

Resp. Minimè quidem. Est enim introductio & quasi in praecepta præfatio.

Quest. Quot inde deprompseris documenta.

Resp. Tria. Primò (vbi dicitur Deum hæc verba esse eloquutum ac dixisse) Deum horum esse authorem.

Ego sum Iehouah.

Secundò (cum se esse Iehouam asserit) inde illum potentia maiestate ac potestate ad delinquentes puniendos pol-
lere.

Tertiò (quod dicitur: *Deus tuus qui te ex Aegypto & seruitute eduxi*) eius misericordiam, erga illos, qui diligunt illū & voluntatem illius exquirunt, esse animaduertendam.

Quest. Quodnam primum est praeceptum

ceptum, & quæ eiusdem summa?

Resp. *Ne esto ullus Deorum alienorum ante faciem meam.*

Hinc, Deum, & hunc solum, colere & adorare disco.

Quest. Ex quibus partibus constat hic cultus?

Resp. Quatuor, Nempe: Dilectione, Timore, precatione, & agnitione,

Primò enim, Diligendo Deum ante omnia. *Marc.* 10. 22.

Secundò, Timendo Deum ante omnia. *Malach.* 1. 6.

Tertiò, Solum Deum precibus invocando. *Matt.* 6. 7

Quartò, Agnoscendo Deum rerum omnium gubernatorem præsidem ac ducem esse. *Act.* 17. 25. 26

Quest. Quot, scitu digna, è præcepto secundo elicuisti? *Non facies tibi sculptile: &c.*

Resp. Tria quidem. Primò, nullam nobis esse Dei imaginem faciendam. *Ioh.* 1. 18

Secundò, nullam rerum aliarum effigiem esse nobis depingendam aut efficiendam, ut aut effigies adoretur, aut per effigiem aliud quidpiam colatur. *Exod.*

34.13. *Ierem.2.27. & 10.8.*

Tertiò, Deum non esse nobis, iuxta cerebrorum nostrorum commenta aut phantasmata, sed iuxta præcepta ac canones sacris voluminibus a Deo descriptos, adorandum. *Ioh.4.24. Mat.15.9*

Quæst. Tertium recita præceptum, ac eiusdem summam explica.

Resp. Ne assumito nomen Iehoua Dei tui in vanum. &c.

Quod ut verbo dicam, me tum cogitatione, tum lingua, summa cum reuerentia nomen Dei amplecti & vti docet.

Quæst. Ex hoc mandato quot sunt tibi documenta elicienda?

Resp. Tria. Primò, peccatum atque Blasphemiam esse, nomen Dei magicis incantationibus veneficijs execrationibus vel periurijs aut applicare aut usurpare. *Deut 18.10. Psal.50.*

Secundo, per creaturas iurare, esse nomen Dei suo honore spoliare & penitus vili pendere. *Psal.16.4 Ierem.5.7.*

Tertiò, mutuis nostris colloquijs aut sermonibus omninò non esse iurandum. *Mat.5.34. Iacob.5.12.*

Quæst. Per quem sit nobis iurandum.

dum, dic mihi?

Resp. Per Deum. Iuramentum enim suæ gloriæ pars est, quam alteri dare planè inficiatur. *Dent. 6. 13. Esa. 42. 8. Psal. 63. 11.*

Quæst. Quas ob causas, & ubi nobis iuramentum adhibere licet?

Resp. Quùm Dei quæratùr gloria, vel fratrum nostrorum salus, *Ierem. 4. 2. vel corā iudice vel Magistratu. Heb. 6. 16*

Quæst. Quodnam est mandatum quartum ac eius summa?

Resp. Recordare Diei sabbathi ut sanctifices illum. &c. Quo Iehouah cunctis suis creaturis, ab omni opere tempus quiescendi constituit, ut melius illi inferuissent.

Quæst. Quænam sunt nobis die dominica agenda?

Resp. Sacra nimirum.

Quæst. Hæc vero sacra, quæ sunt?

Resp. Verbi Dei predicati auditus & apprehensio, precatio, Sacramentorum communicatio & de ipsis creaturis ingenua meditatio.

Quæst. Quæ tamen eo die sunt nobis vitanda?

Resp. Quæ vel non vrget necessitas,

16 SUMMA RELIGIONIS
vel non præcipit sanctitas. *Esay. 58, 13.*
Mat. 12. 3. 5. 11.

Quest. Quinam hoc sabbatum
sanctificarent?

Resp. Tu, filius tuus, filia tua, ser-
uus tuus, ancilla tua, Iumentum tuum,
& peregrinus.

Quest. Quinto verò mandato, nem-
pe: *Honore patrē & matrem prosequitor*,
quid per vocabulum (*Honora*) intelli-
gendum nobis proponitur?

Resp. Honorare, est diligere, timere,
obsequi & opem ferre. *Malach. 1. 16.*
1. Tim. 5.

Quest. Quid per Patris & Matris
dictiones significatur?

Resp. Proprij parentes, patriæ pa-
tres, familias patres, senio confecti ac in
Christo parentes nostri.

Quest. Quomodo vitæ longæ
benedictio dicitur nobis dari ac impen-
di, quum impij ac iminorigeri diutissi-
mè viuant, Pij vero plerique quàm ci-
tissimè moriantur.

Resp. Viuunt impij vt maiore exitio
crucientur, & pleniori interitui essent
obnoxij, & post hanc vitam immerfi: pij
vero, catenus hac fruuntur vita, quate-
nus

nus illis in bonū cedat, & nō sit remora ad vitam perennem & cœlestem obtinendam. *Deut.* 5. 16. *Esa.* 57. 1.

Quæst. Quot ex hoc sexto mandato nempe (*Non occides,*) sunt tibi observationes?

Resp. Quatuor. Primò, manus, linguam & vultum, à pugnis, iniurijs & subsannationibus, sacratissimę paci subijcere & adstringere. *Mat.* 5. 22.

Secundò, omnem in corde delitescētem iram expellere & debellare. *Leuit.* 19. 17.

Tertiò, Deum nobis hominum vitā tueri, & seruare mandasse. *Genes.* 9. 6. *Mat.* 25. 35.

Quartò, Mutuum amorem inter nos colere Deum præcepisse, imò hostes ac inimicos nostros amore prosequi iussisse. *Mat.* 5. 44. *1. Iob.* 4. 7.

Quæst. Quodnam est præceptum septimum, eiusque summa?

Resp. *Ne scortator*) Quo, vt legitimi cōiugij ratio à se instituta sãciretur, & illibata stabiliretur, decreuit & statuit.

Quæst. Quot inde observationes exhaufisti?

18 SUMMA RELIGIONIS

Resp. Quatuor. Primò, omne adulterium ac Corporum nostrorum pollutionem, legislatorem illum Deum prohibere. *Leuit.* 18.24.

Secundò, omnes impuras cogitationes & cordis Epithymias vel cupiditates ab ipso Deo prohiberi. *Matt.* 5.28.

Tertiò, omnem conuersationem impudicam, sermones, Câtilenas vestitum & Iocos fœdos ac immodestos, quę omnia facilè ad talem nos impuritatem allicerent, manifestè in sacris literis inhiberi. *Ephes.* 4.29. & 5.3. & 1. *Thes.* 5.22.

Quartò, Corpora nostra, pudica ac incontaminata, veluti Spiritus Sancti templa, custodire Deum mādasse. 1. *Cor.* 6.15.

Quest. Quot octauo mandato (nēpe *Non furaberis*) prohibentur?

Resp. Tria. Primò, furta ac Rapinæ omnes. *Leuit.* 19.11.

Secundò, Bonorum alterius iniqua appetitio. *Ephes.* 5.5.

Tertiò, omne Lucrum malè acquiritum. 1. *Thes.* 4.6.

Quest. Hæc omnia sunt prohibita, cedo verò, quot hoc mandato præcipiuntur?

Resp.

Resp. Tria. Primò, vt eadem sorte, qua nos donauit Deus, sumus contenti. *1. Tim. 6. 6.*

Secundò, vt labore victum nostrum queritemus. *1. Thess. 3. 10.*

Tertiò, vt egenorum inopiam subleuemus, ac illis opẽ feramus. *1. Timoth. 6. 18.*

Quaest. Ex mandato nono (nempe *Falsum testimonium contra proximum tuum ne proferto*) quot obseruationes eliciuisti?

Resp. Quatuor: Primò, Testimonium perhibendo, falsò loqui prohiberi. *Prou. 19. 5.*

Secundò, mentiri, adulari vel dissimulare. *Ephes. 4. 24. 25. &c.*

Tertiò, vllius famam denigrare aut quempiam detrahere. *Psal. 15. 3.*

Postremò, in priuatis offendiculis, nihil quidquam de fratre nostro publicè proferre, si reprehensionibus priuatis lucriferi potest. *Matt. 18. 15.*

Quaest. Quodnam decimũ est præceptum, & quid inde colligis?

Resp. *Non concupisces aedes proximi, &c.* Quibus, Cordis nostri motiones à Dei vel proximi dilectione semotas

20 SUMMA RELIGIONIS
(quamvis illis nunquā assentimur) peccatum esse disco. *Rom. 7.7.*

Quest. An quisquam mortalium mandata Dei observare potest?

Resp. Nemo quidem. *Rom. 3.10. Iob. 4.18. & 15.15.*

Quest. Quid, eorum transgressio appellatur?

Resp. Peccatum. *Rom. 7.7.*

Quest. Quodnam est peccati stipendium?

Resp. Mors æterna. *Rom. 6.23. Deut. 27.26. Galat. 3.10.*

Quest. Num ex hac morte per legis opera euadam?

Resp. Minimè quidem. *Luc. 17.10. Lex enim mortis est ministra. 2. Co. 3.7.*

Quest. Quum verò Lex non Iustificat, sed iræ diuinæ homines reddit obnoxios, Quid cōmodi ex illa, Christiano contingere potest?

Resp. Multifariam nobis prodest. Primò enim, via est, in qua filijs Dei est incedēdum vel ambulandum. *Psal. 1.2.*

Secundò, hominem suæ ipsius innocentiae non inniti docet. *Rom. 3.4.*

Tertiò, hominis superbiam deprimit, ac ipsum coram Deo humiliat. *Rō. 3.19.*

Quartò,

Quartò, pædagogus Lex est vsq; ad Christum. j. in Christum respiciens. *Galat. 3. 24.*

Quest. Quemadmodum mihi legis vtilitatem exposuisti : ita , quorsum aut in quem finem bona operaremur (quum nos non seruant bona opera) mihi explica?

Resp. Primò , ad patefaciendam nostram erga Deum patrem nostrum dilectionem , ambulando nimirum & versando vti dei deceat filios. *Iob. 14. 15.*

Secundò , ad patefaciendam nostris conscientijs dilectionem nostram , inde nobis ipsis electionem certam ac induciam reddentes. *2. Pet. 1. 10.*

Tertiò , ad lucrificandos nostra piâ vitâ & conuersatione sancta, fratres nostros Christo. *Matt. 5. 16. 1. Pet. 3. 1.*

Quest. Quot sunt in bonis operibus potissimum consideranda?

Resp. Duo. Primò, vt regantur , & instituantur bona opera ex Dei verbi linea sanctissima & norma. *Ephes. 2. 10.*

Secundò, vt è corde fide purgato profluant. *Rom. 14. 23.*

Quest. Quomodo ergò mortem æ-

22   SUMMA RELIGIONIS
ternam euitare possim?

Resp. Per fidem in Christum. *Rom.*

3.28

Quest. Quid est fides?

Resp. Plena persuasio, firmissimaq;
certitudo. *Rom.* 8.38.39.

Quest. Vbi nam sita est & planta-
tur?

Resp. In hominis corde. *Rom.* 10.9.

Quest. Super quid fundatur?

Resp. Super Dei promissiones. *Rom.*

4.3.12.

Quest. Per quem in homine effici-
tur fides?

Resp. Per Spiritum sanctum. *Ephes.*

3.16.17

Quest. Quænā est fidei vltima me-
ta, Anchora & obiectum?

Resp. Christus Iesus. *Galat.* 3.26.

Quest. Quid vtilitatis hinc percipis
mus?

Resp. Hinc certior factus sum om-
nia passionis Christi beneficia, eiusque
Iustitiam, & que verè perfecte vñ mea esse
& ad me pertinere, atque ipsemet illa
essem operatus. 2. *Cor.* 5.21.

Quest. Quot sunt huius fidei articu-
li, & qui?

Resp.

Resp. Duodecim. *Credo in Deum patrem &c.*

Quest. Quot ex his articulis nobis consideranda proponuntur?

Resp. 4. quarum primum est, de Deo patre, articulo primo.

Secundum, de Deo filio, articulis sex proximis.

Tertium, de Deo Spiritu sancto, articulo octauo.

Quartum, de Dei populo, qui Ecclesiae nomine appellari solet, quatuor postremis articulis.

Quest. Quot obseruationes in articulo primo, sunt notandæ?

Resp. Duæ, primò, illum Deum esse patrem meum, meque illius esse filium, *Ioh. 1. 12. Gal. 3. 26.*

Secundò, quum sit omnipotens, cœli terræque creator, & quum ipse eius sim filius, me omnibus bonis necessarijs esse fruiturum, ac nihilo esse cariturum, *Rom. 8. 27.*

Quest. Quid ex articulis secundo & tertio colligis?

Resp. Duo quidem. Primò, ex his verbis, (*Filium eius unicum, Dominum nostrum, qui conceptus est ex spiritu sancto*)

1. Art.
Credo in Deum Patrem omnipotentem creatorẽ cœli & terræ.

2. Art.
& in Iesum Christum filium eius unicum Dominum nostrum.

3. Qui cõceptus est ex spiritu sancto. natus ex Maria virgine.

24   SUMMA RELIGIONIS
illum esse Deum, ac quicquid pœnæ nostris peccatis sit debitum ferre ac perperiti potuisse. *Luc. 1. 35. 1. Cor. 8. 6.*

Deinde, vbi dicitur, (*Ex Maria virgine natus*) illum ad omne supplicium (peccatis debitum) subeundum, paratū & accinctum fuisse. *Rom. 1. 3. Heb. 10. 7.*

4. Art.
Passus sub
Pontio Pilato,
crucifixus
mortuus &
sepultus descēdit
ad inferos.

Quæst. Quot ex quarto articulo sunt tibi obseruationes?

Resp. Dux, quarum prior esto, illa quam subiuit acerrima passio qua corpus meum redemit, nempe quod sub Pontio Pilato crucifixus mortuus & sepultus est. *Mat. 27. Gal. 3. 14.*

Posterior vero, Horrendi illi animæ quos sustinuit cruciatus, quibus animam meam liberauit: nempe quod ipsum se subiecit & exinaniuit pro nostra salute, vsq; ad inferni tremenda tormenta. *Esa. 53. 10. 11. 12. Luc. 22. 44. Mat. 27. 46.*

5. Art.
Tertia die resurrexit a mortuis

Quæst. Quænam in quinto articulo, considerationi tuæ occurrunt?

Resp. Tria: Primò, illum verè resurrexisse, & mortem infernumque meæ iustificationis gratia superasse. *1. Cor. 15. 57. Rom. 4. 25.*

Secundò, à peccatis (veluti nouus homo

mo

mo) mihi resurgendum, & sanctificationem, viteque nouitatem amplectendum esse. *Rom. 6.4. Col. 3.2.*

Tertiò, Christi resurrectione, de corporis mei excitatione in nouissima die me certiore esse factum. *I. Cor. 15. 11.*

Quest. Quid per sextum articulum animaduertendum proponitur?

Resp. Tria sunt hinc ediscēda. Primò, eius ascēsum mihi veluti pignus esse, ac Tesseram, mei post mortem, in cœlum ad Christum ascensus. *Ioh. 14.3.*

Secundò, Christum non ociosum cœlum & terram circumspicere, sed in cœlis preces pro me fundere. *Rom. 8.34.*

Tertiò, per eius sessionem ad dextrā Dei (quæ dextra Dei, potentiam vel potestatem significat) summam rerum omnium potestatem, vel authoritatem sibi datam esse. *Mat. 28. 18. Ephes. 1.20.*

Quest. Quid è septimo articulo colligis?

Resp. Duo sunt hîc animaduertenda. Primò, ad maximum Christianorum omnium solamen, illum Christum qui fidelium seruator existit, Iudicem nostrum fore. *Ioh. 19.25. Mat. 19.28.*

Secundò, ad impiorum ac Athæorum

6. Art.
Ascendit ad
cœlos, & se-
det ad dextrā
Dei patris
omnipotentis.

7. Art.
Inde ventu-
rus est ad iu-
dicandum vi-
uos & mor-
tuos.

omnium terrorem, illum quem recusarunt, spreuerunt, ac conuitijs, blasphemijsque laceffuerunt, illorum fore iudicem. *Mat. 25. 41. 2. 7 hes. 1. 8. Zach. 12. 20. Apoc. 6. 16.*

8. Art.
Credo in spiritum sanctum

Quest. Quid ex articulo octauo discis.

Resp. Duo: Primò, Spiritum sanctum Deum esse, qui attestatur ac certiore me reddit, me filium esse Dei, ac omnia Christi bona mea esse. *Rom. 8. 16.*

Secundò, peccatum in me ebuliens Spiritum sanctum necare ac interimere. *Ephes. 4. 23.*

9. Art.
Ecclesiam catholicam
communione
sanctorum.

Quest. Quæ verò documenta ex articulo nono elicuisti?

Resp. Duo, Primò, Deum vbique terrarum & semper habuisse, habere & habiturum esse, vniuersalem vel Catholicam Ecclesiam. *Mat. 28. 19. Act. 10. 34. Ioh. 1. 45. 1. Reg. 19. 18.*

Secundò, in illa Ecclesia, communionem vel societatem fidelium esse, fuisse, & fore, quorum vnumcunq; nouit Deus & è quorum numero me vnum esse credo. *Ephes. 5. 26.*

10. Art.
Peccatorum
remissionem

Quest. Quid è decimo articulo colligis?

Resp.

Resp. Duo hic animaduerto, Primò, Christum, quicquid supplicij peccatis meis debitum sit, sustinuisse, ac esse perpeffum. *1. Ioh. 2. 2.*

Secundò, peccata mea mihi libere ac gratis remissa, nunquam esse obijcienda, vel mihi imputanda. *Ierem. 31. 34.*

Quaest. Quid ex articulis vndecimo & duodecimo, expendendum esse censes?

Resp. Hinc quidem trinas colligo obseruationes, quarum prima est, corpus hoc meum, in nouissima die, è terra resurrecturum esse. *Hose. 13. 14. 1. Thess.*

11. & 12.
Mortuorum
resurrectio-
nem, & Vitā
eternam.

4.

Secunda, corpus hoc corruptibile fore omnis corruptionis expers, ac proinde gloriosum. *1. Cor. 15. 42. Philip. 3. 21.*

Postrema vero, hoc corpus, gloriosum (tunc temporis) existens esse * vna cum Christo, in regno cœlesti suo conuieturum. *1. Thess. 4. 17.*

* apud Christum.

Quaest. Quibus modis hanc fidem obtinemus ac acquirimus?

Resp. Duobus, Primò, modo perspicuo ac (vt ita dicam) ordinario, nēpe verbi Dei prædicati auditione, *Rom. 10. 17.* qua etiam Spiritum (id est regenerationis gratiam) percipimus. *Galat. 3. 2.*

Secundò, Mirabili & arcana Spiritus Dei infusione.

Quest. Quibus autem medijs, fulcitur ac corroboratur hæc fides?

Resp. Quatuor, nimirum:

1. Verbo Dei prædicato.

2. Sacramentis.

3. Disciplina.

4. Precatione.

Quest. Quid est Sacramentum?

Resp. Signum visibile gratiæ inuisibilis.

Quest. Quot sunt Sacramenta?

Resp. Duo, Baptismus nimirum & Cœna Domini.

Quest. Agè dum. In Baptismo, quod visibile est signum?

Resp. Aqua. *Ioh.* 1. 26.

Quest. Quæ verò gratia inuisibilis?

* Christi sanguine.

Resp. Peccatorum* per Christi sanguinem ablutio. *I. Ioh.* 1. 7.

Quest. In Cœna Domini, Quodnam est signum visibile?

Resp. Panis & vinum. *Matt.* 26. 26

27.

Quest. Quæ autem est gratia inuisibilis?

Resp. Christi corpus & sanguis. *1.*

Cor.

Cor. 10. 16.

Quaest. Ad fidei nostræ confirmationem, Quot scitu digna potissimū ex Baptismo animaduertis?

Resp. Duo. Primò, Quemadmodum carnis nostræ pollutionem abluuit aqua: ita ab animis nostris peccatum auferre, abluere, & delere Christi sanguinem.

Marc. 1. 4.

Secundò, ad vitæ nouitatem me provocari. *Rom. 6. 4.*

Quaest. In Cæna Domini, ad fidei tuæ item corroborationē, quot sunt tibi obseruationes?

Resp. Duæ. Primò, Quemadmodum manu & ore, corpus hoc, panem & vinū percipit: sic per fidem, animam meā Christi corpus & sanguinē, percepturā māducaturā & sumpturā esse. *Ioh. 6. 35.*

Secundò, omnia perpeffionis Christi beneficia eiusque iustitiā hoc sacramēto, tam perfectè, indiuiduè ac firmitè, veluti mihi propriam, esse obfignata, ac si ipsemet illa essem operatus. *Rom. 4. 25.*

Quaest. Transmutanturnè panis & vinum in Corpus & sanguinem Christi?

Resp. Nequaquam. Si enim aut sig-

30 SUMMA RELIGIONIS
num visibile conuertas aut adimas, Sa-
cramentum esse definit.

Quest. Cænā Domini adeundo, qui-
bus præcipuè esset quispiam versatus?

Resp. Sua ipsius probatione. I. *Cor.*
II. 28.

Quest. Cur homo seipsum proba-
ret?

Resp. Primò, quoniam qui indignè
sumit vel percipit Sacramentum hoc,
Corporis & sanguinis Christi Reus est.
I. *Cor.* II. 27.

Secundò, ad iram, Deū irritat, ac pro-
inde sibi ipsi dānationem edit ac bibit.
I. *Cor.* II. 29.

Quest. An ad Cænā Domini, fa-
tui, Insani aut pueruli admitti possint?

Resp. Minimè quidem. Hi etenim
seipsum probare non possunt. I. *Cor.* II.
28.

Quest. Quibus potissimum hæc
probatio insistit?

Resp. Tribus. Primò, an fidem ha-
beat.

Secundò, An, ob delicta sua perpe-
trata, mœrore sit perculsus, & illa velus-
ti immanem draconē, detestetur & ab-
horreat,

Tertiò,

Tertiò , an cum Deo , gratiam per Christum inire , & homines quibus iniuriam intulit vel vniuersam ecclesiam , & fidelium cætum (prout postulat peccati qualitas) sibi reconciliare studeat ac conetur.

Quest. Libenter tua argumenta , quibus funditus papistarum absurdissima de transubstantiatione cõmentata , euertantur, abs te audire velim?

Resp. De his (auspicante Deo) copiosissime me differentem comperies, quam citissime potero, Interim alia iam aggrediamur Erotêmata.

*De his videas
questiones
Beze de sa-
cramen. lib. 2.*

Quest. Fiat: Sis verò tu hujus promissionis memor. Nūc quoad preces. Tria sunt mihi in publicum proferenda, quę maxime meam pūgunt animam & angunt, & sunt cuiusdam Banestri & cæterorum Hereticorum ex putido illo iniquitatis antro (Domicilio nimirum vel Dilectionis familia falso sic dicta) dogmata deprompta & sparsim diuulgata.

Primò (inquiunt) Deus nouit, antequam rogamus , quibus indigemus , ita quod quidquam illi suggerere superuacuum esset.

2. Secundò, Lentitudini aut Socordix non est obnoxius, vt incitamentis aut instigationibus opus esset. 2

3. Tertiò, Decreuit Deus in sua æterna prouidentia quid sit impensurus, necnò quomodo, & quando.

Quest. Nunc igitur ex te quero, Quorsum sit nobis orandum?

Resp. Antequam ad quæstionis tuæ solutionem descendam, necessum est vt hæc Hæreticorum sophismata refutarem. Animaduerte igitur. Quod spectat Dei notitiam. Afferro illi inesse perfectam notitiam præsentium, & rerum præteritarum, & futurarum, sed obserua, me hoc nò in eandem finem, atq; illi, (hoc est ad fidei analogiam radicitus euertendam) asserere, aut vt inde concluderem, non esse precandum: sed vt hinc certis, sine colligere Deum ipsum omnia cernere, ac perspicere, & iccirco æquum esse nos à suo nutu pendere, illius prouidentix humiliter nos subijcere, & ad illum semper rectà confugere.

De Lentitudine verò, Ingenue fateor ipsam in deum competere non posse, si pro vitio Lentitudinem acceperis, at si pro tarditate accipitur, quemadmodum

Scrip-

Scriptura de illa loquitur, eam in Deum cadere dico, ipso attestante Deo, *Exod. 34.* vbi Deus se, per tarditatem ad iram nobis cognoscendum proponit.

Denique quod attinet ad Diuinam prouidentiam sic accipito. Deum ante omnia secula vidisse omnem & omne (hoc est omnem creaturam vel materiam, & omne accidens) & de iisdem decreuisse, prout sibi visum fuerit. Atque omnia siue bona per se, siue mala per accidens, iuxta eius decretum euenisse vel esse euētura. Sed hinc, hæc nobis doctrina est eliciēda, nempe: Deum esse supra omnem & omne, nullis humanis rationibus esse adstrictum *Esay. 55. 8. 9*, sed omnia regere. *Iob. 38. & 39.* etiam reprobos ad exitium & diem malū destinasse, *Prou. 16. 4.* malis instrumentis uti ad suam iustitiam exequendam, *Exod. 9. 16. 14. 25. 29. 1. Reg. 22. 19.* Peccata peccatis punire. *2. Sam. 16. 22.* Porro Sanctos in Christo elegisse ante iacta fundamenta mundi, illos curare, Spiritu gubernare ac ipsos alloqui per filiū, illis sanctitatē præcipere, eos intra sacratissimos Evangelij limites continere, & cōsimilia. Nō verò ideo hoc suauissimum nobis Spiri-

tus sanctus proposuit solamen, vt ad nostram prauitatem & socordiam indulgendam & prætendendam veluti Castetio eo abuteremur. Semper enim Scripturas legendo, Scopus & finis earūdem est cōsiderāndus, ne Scripturas corrūpere, deprauare & detorquere videamur. Nunc, vt spero, facilius tuam aggredi possum quæstionem, cui sic respondeo.

Primò, orandum esse, quia præcepit Deus, vt illum in die tribulationis inuocemus *Psal. 50. 15.*

Secundò, quia nemini propè est, nisi illum inuocanti. *Psal. 145. 18.*

Tertiò, quia Dominus nullis seruator existit nisi inuocantibus illum. *Ioel. 2. 32.*

Quartò, quoniam inuocatio firmissima est nostræ salutis certitudo. *Rom. 10. 13.*

Porro hinc nos ipsos ad Deum quærendum excitamus.

Eius promissis meditando sanctè nos ipsos exercemus.

Curas etiam & animorum nostrorum anxietates in Dei sinum, à nobis deposimus, nos illis exoneramus & illius prouidentiae subijcimus.

Postremò,

Postremò, Hinc coram omnibus nec-
nò nobis ipsis testamur, nos à solo Deo
omnia bona sperare & postulare.

Quæst. Quot sunt nobis inter pre-
candum spectanda?

Resp. Quinq; Primò, vt Deum per
Christum precibus compellemus. *Ioh.*
16.23.

Secundò, vt seriò & ardenti, earum
rerum quas expetimus, desiderio tanga-
mur, feramur & simus accensi. *Ro. 8.26.*

Tertiò, vt petitiones nostræ, semper
Dei promissiones respiciunt, & in illis
fundamen ponant. *I. Ioh. 5.14.*

Quartò, vt precando simus indefessi.
Luc. 18.1.

Quintò, vt secundum normam siue
regulã nobis à Christo impositam pre-
ces nostras proferamus. *Mat. 6.9.*

Quæst. Recita precationis formulã
à Christo institutam.

Resp. Paternoster qui es in cœlis. &c.

Quæst. Quot sunt huius precatio-
nis partes primariæ?

Resp. Tres, Quarum prima, ad pre-
candum est incitamentum vel persuasio,
his verbis. *Pater noster qui es in cœlis.*

Secunda, precationis ipsissimam sum-

36   SUMMA RELIGIONIS
mam, sex petitionibus comprehensam,
continet.

Tertia, illa omnia, quæ iuxta eius voluntatem expetiuiimus, nobis fore concessa est firmissima certioratio, in conclusione Epiphonematica posita, ibi: *Nam tuum est regnum. &c.*

*Pater noster
qui es in cæ-
lis.*

Quæst. Quænam argumenta ad precandum persuasoria, in ipso verborum vestibulo reperis?

Resp. Tria, Primò, illum non esse Tyrannum à quo fugiendū sit, sed suauissimum esse patrem.

Secundò, (quod optimum est) illum esse patrem nostrum & inde nos integerrimo amore prosequi & amplecti.

Tertiò, Cælum suum esse solium, ac proinde nobis opem vel suppetias ferre posse.

Quæst. Quot documenta præcipua complectuntur sex illæ petitiones.

Resp. Duo. Prius gloriam Dei, tribus petitionibus illis prioribus comprehensam respicit:

Posterius verò hominum necessitatē, in tribus posterioribus propositam.

Quæst. In prima petitione, nimirū: *Sanctificetur nomen tuum*, quid per Nominis

minis dictionem significatur?

Resp. Dei potestatem siue *δυναμιν* vel τὸ *δυνατὸν*. j. potentiam (quæ eius misericordiam, sapientiam Iustitiam & providentiam comprehendit) significat.

Quæst. Quid intelligendum proponitur per verbum: *Sanctificetur*?

Resp. Debitam Reuerentiam, Honorem ac gloriam eius nomini esse tribuendam.

Quæst. Quid à Deo sub hac petitione expetis?

Resp. Vt Dei veneranda maiestas summo cum honore apud me & omnes vigeat & ab hominibus Sancte suspi-ciatur.

Quæst. Quot à Deo in hac precati-uncula, nempe, *Adueniat regnum tuum* expetis?

Resp. Quatuor. Primò, vt in cordibus nostris per verbi eius Sceptrum regnaret.

Secundò, vt Spiritu Sancto suo nos regeret.

Tertiò, vt Satan omnesque nostræ prauæ cupiditates pessum irent & prosternerentur.

Quartò, vt hos nefarios & dies pec-

cati consumaret & finiret, & nos in Glor^{ia} eius regnum susci- peret.

Quest. In hac petitione (nempe, *Fiat voluntas tua, sicut in Calo sic in terra*) Quot & quænam à Deo expetere videre?

Resp. Duo. Primò, vt voluntates nostræ impuræ ac corruptæ deiiciantur.

Secundò, vt Dei Θέλημα vel voluntas quæ summè iusta ac perfectæ est, in sub- lime efferatur.

Quest. Quænam à Deo precibus efflagitas, his verbis. *Panem nostrum quotidianum da nobis hodiè.*

Resp. Tria, Primò, rogamus vt De- us ille qui vitam nobis indidit, ipsam vi- tam tueri dignetur.

Secundò, vt nos ad vitam ipsam cō- seruandam, licitis medijs vti, dirigeret.

Tertiò, vt animas nobis concederet, eadem sorte contentas, quam nobis im- posuit & qua nos donauit.

Quest. Quid per panis vocabulum significatur?

Resp. Necessaria quæque, ad hanc sustentandam vitam.

Quest. Quorsum assiduis precibus, diues Deum compellaret, & panē quo- tidianum

tidianum erogitaret, qui nunquam panis laboravit inopia, nec vnquam penuriam sensit, sed multa habet bona recôdita ac reposita in multos annos?

Resp. Primò, sunt illi preces fundendæ tam pro pauperibus, quam pro seipso.

Secundò, bona sua, aut Epulæ suæ illi non proficient nisi Dei benedictione sanctificentur.

Quest. Quænam à Deo postulas sub hac petitione: *Remitte nobis &c.*

Resp. Primò, vt ille Deus delicta nostra nobis remitteret & ignosceret.

Secundò, vt nos aliorum peccata cōdonemus.

Quest. Quot documenta sunt hic perdiscenda?

Resp. Quatuor. Primò omnes homines esse peccatores.

Secundò, peccatorum remissionem esse homini quærendam, quoniam Iustitiæ Diuinæ satisfacere nequit.

Tertiò, neminem peccata remittere posse, præter vnum Deum.

Quartò, Inuidis nullam esse peccatorum remissionem.

Quest. In petitione sexta, quid per paro

Ne nos indu-
cat in tenta-
tionem, sed li-
bera nos à ma-
la.

ticulam: nempe, *Induci in tentationem*, significatur vel intelligitur?

Resp. *Induci in tentationem*, significat aliquem, & corpore, & anima tradi Sathanæ.

Quest. Quid sibi vult dictio: *Malum*?

Resp. Sub verbo Mali, Diabolus & Peccatum proponuntur.

Quest. Quid à Deo in hac precatuncula expetis?

Resp. Ne tentationibus agitemur, ultra virium proportionem & Analogiam, quā nobis Deus ad æquo animo ferendas quasuis tentationes suppeditat.

Quest. Quænam hinc colligis?

Resp. Quatuor. Primò, omnes Christianos in Militia ac prælio versari & iccirco excubias agendas esse.

Secundò, cunctos mortales debiles ac infirmos esse, & inde ope diuinòque auxilio indigere.

Tertiò, Sathanam nihil moliri posse, nisi quatenus Deus illi potestatem concedat.

Quartò, Ichouam ab omnibus aduersis & tentationibus nostrum esse Liberatorum.

Quest.

Quest. Quot & quæ sunt ex con-
clusionem elicienda?

Resp. Tria. Primò, Animi nostri his
verbis accenduntur & incitantur ad Dei
gloriam quærendam.

Secundò, sub eius præsidio & alarum
vmbra conquiescere, nec non in illum,
spem fiduciamque nostram ponere, do-
cemur.

Tertiò, Eius Regnum potens esse ac
æternum.

Quest. Quid significat verbum A-
men?

Resp. Significat: Fiat, aut fiet: Primò,
desiderium ardens ad rogata obtinenda
præ se ferens.

Secundò, conscientia meæ alioquin
vacillanti, firmissima est certioratio, ro-
gata mihi esse concessa, meque illis esse
fruiturum.

Quest. Hæccine Catechesis utilis
est?

Resp. Sanè quidem.

Quest. Quid utilitatis inde percipis?

Resp. Fidem meam munitam & ad-
uersus Hæreticorum falacias & signēta
cataphractam, in Christo etiam stabili-
tam & confirmatam esse video.